

МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧІЙ РОБОТІ ШКІЛ

Туристично-краєзнавча робота в школі має великі потенційні можливості щодо комплексного виховання учнівської молоді. Добре організована туристично-краєзнавча робота в школі допоможе дати учням глибокі і міцні знання основ наук, сформувати в них високі моральні якості, підготувати до життя і праці. У шкільній системі туристично-краєзнавчої роботи важливе місце займає робота з екологічного виховання. Довкілля, постачаючи багатющій краєзнавчий матеріал, є потужним засобом виховання екологічної культури і грамотності учнівської молоді.

У період державного та духовного відродження України зародився рух учнівської молоді за збереження і примноження традицій, звичаїв, обрядів народу “Моя земля — земля моїх батьків” [3]. Зараз цей рух набирає сили і у його рамках проводиться Всеукраїнська експедиція “Краса і біль України”. Експедиція передбачає позитивні наслідки у справі збереження та відродження історії, культури, природи України, виховання національної самосвідомості, духовного збагачення особистості [4]. Основною метою експедиції “Краса і біль України” є виховання в учнівській молоді засобами туризму і краєзнавства дбайливого ставлення до природи рідного краю та духовних надбань всіх націй української держави, розширення і поглиблення знань учасників експедицій з історії, народознавства, літератури, природничих дисциплін. Юні туристи-краєзнавці — учасники Всеукраїнської експедиції проводять роботу за такими напрямками: “Мальовнича Україна”, “Скривджена земля”, “Свята спадщина”, “З попелу забуття”. Напрямки “Свята спадщина” та “З попелу забуття” по суті своїй є історичними. Вони передбачають вивчення кожної сторінки історії народу, збирання спогадів, розшукування документів, що ілюструють минуле України, дослідження та висвітлення нерозкритих сторінок, пов’язаних з прагненням українського народу до волі і незалежності. Великі можливості з екологічного виховання учнів містять напрямки експедиції “Мальовнича Україна” та “Скривджена земля”. Працюючи над напрямком “Мальовнича Україна” школярі мають нагоду познайомитись з природою рідного краю — його рослинним і тваринним світом, кліматом, водоймищами, типовими ландшафтами України. Учні-учасники експедиції вивчають історію природокористування, взаємин людини з навколишнім середовищем. Через дослідження господарства, побуту, національних промислів в учнів формується уявлення про ступінь впливу людини на довкілля. Працюючи над напрямком “Мальовнича Україна” молодь навчається екологічній культурі та грамотності, вивчає негативний вплив порушень екологічного балансу на живу природу. Юні пошуковці ведуть дослідницьку роботу в національних парках, заповідниках, заказниках, лісництвах, беруть на облік, описують, фотографують мальовничі місця, пам’ятники паркової архітектури та природи своєї місцевості. На основі таких досліджень учні можуть створювати нові путівники та туристично-краєзнавчі маршрути по мальовничих місцях рідного краю. Болем України є скривджена земля. Одноіменний напрямком Всеукраїнської експедиції передбачає пошук і вивчення забруднених рік, ставків, озер, понівечених кар’єрів і угідь, вирубаних і спалених лісів. Працюючи над напрямком “Скривджена земля”, школярі визначають ступінь забруднення навколишнього середовища внаслідок діяльності підприємств промисловості і сільського господарства, вивчають ступінь еродованості ґрунтів як наслідок екологічно неправильної організації сільськогосподарського виробництва. Учасники експедиції, виявляючи випадки брутального ставлення до багатств землі, спрямовують свою роботу на повернення до життя всього природного надбання рідного краю. Учні беруть участь в очищенні та благоустрої занедбаних джерел, струмків, малих річок, лісів, проводять роботу по висадженню дерев, полезахисних смуг, рекультиваци використаних земель, можливому відновленню окремих видів флори і фауни, відтворюють типове українське озеленення, створюють екологічні карти свого села, міста, району.

Робота з виховання екологічної грамотності учнів повинна проводитись в школах регулярно і постійно: на уроках, під час проведення прогулянок, екскурсій, туристичних походів, зльотів. Екологічне виховання є невід’ємною частиною роботи туристично-краєзнавчих гуртків [1]. Гуртки юних краєзнавців мають на меті виховання в української

молоді засобами туристично-краєзнавчої роботи дбайливого ставлення до природи, розширення і поглиблення знань з історії, народознавства, природничих дисциплін. Туристично-краєзнавчі гуртки в школі можуть працювати за різними напрямками: історичним, географічним, літературним, етнографічним, археологічним, геологічним тощо [2]. Поглиблене навчання з екології, виховання екологічної грамотності учнів передбачає робота гуртка екологи-краєзнавці [1]. У цьому гуртку учнівська молодь знайомиться з методами оцінки стану природного середовища, вивчає негативний вплив порушень екологічного балансу на довкілля. Відвідуючи цей гурток, учні поглиблюють свої знання з біології, дізнаються, що означає екологічна ніша і середовище життя, біотип і біоценоз, екосистеми і екотип. Гуртківці, проводячи практичні заняття, відвідують промислові і сільськогосподарські підприємства, визначають ступінь забруднення навколишнього середовища внаслідок їхньої діяльності, вивчають ступінь пошкодження ґрунтів внаслідок екологічно нераціональної організації сільськогосподарського виробництва. Особлива увага в роботі гуртка приділяється активізації природоохоронної роботи через туристично-краєзнавчу діяльність: учні обсаджують яри, балки і схили, очищають та відкривають джерела і струмки, проводять просвітницьку роботу тощо.

Таким чином, туристично-краєзнавча робота в школі є дієвим засобом формування в української молоді екологічного мислення, екологічної грамотності і культури, а також сприяє піднесенню національної самосвідомості учнів, збагаченню світогляду і створює умови для творчого розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коцан І. Я. Шкільний туризм: Навч.-метод. посібник. — Київ: Муар, 1998. — 208 с.
2. Орієнтовні навчальні програми туристсько-краєзнавчих об'єднань учнівської молоді / За заг. ред. Ю. В. Штангея. — Київ: ІЗМН, 1996. — 368 с.
3. Положення про рух учнівської молоді України за збереження і примноження традицій, звичаїв, обрядів народу “Моя земля — земля моїх батьків”.
4. Положення про другий етап Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції “Краса і біль України”.